

Na podlagi drugega odstavka 8. člena, drugega odstavka 21. člena, petega odstavka 31. člena, osmega odstavka 32. člena, drugega odstavka 38. člena, sedmega odstavka 39. člena, tretjega odstavka 40. člena, petega in šestega odstavka 43. člena, tretjega odstavka 44. člena, prvega odstavka 54. člena in šestega odstavka 77. člena Zakona o letalstvu (Uradni list RS, št. 81/10 – uradno prečiščeno besedilo in 46/16) ministrica za infrastrukturo izdaja

Pravilnik o zrakoplovih za raziskovalne, eksperimentalne ali znanstvene namene

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen (vsebina)

(1) Ta pravilnik določa kategorijo zrakoplovov, posebej načrtovanih ali prilagojenih za raziskovalne, eksperimentalne ali znanstvene namene (v nadaljnjem besedilu: eksperimentalni zrakoplovi), kot to opredeljuje točka 1.b) Priloge I Uredbe (EU) 2018/1139 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2018 o skupnih pravilih na področju civilnega letalstva in ustanovitvi Agencije Evropske unije za varnost v letalstvu ter spremembi uredb (ES) št. 2111/2005, (ES) št. 1008/2008, (EU) št. 996/2010, (EU) št. 376/2014 ter direktiv 2014/30/EU in 2014/53/EU Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi uredb (ES) št. 552/2004 in (ES) št. 216/2008 Evropskega parlamenta in Sveta ter Uredbe Sveta (EGS) št. 3922/91 (UL L št. 212 z dne 22. 8. 2018, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba 1139/2018/EU), pristojni organ, lastnosti, način izdelave, izdelovalca, nadzor nad izdelavo in preizkušanjem, postopek izdelave, ugotovitev sposobnosti za varno letenje, registracijo, preizkušanje v letenju, dovoljenje za letenje, vzdrževanje, licence in letalske operacije.

(2) Ta pravilnik določa minimalne zahteve za načrtovanje, izdelavo in uporabo eksperimentalnih zrakoplovov s sprejemljivo ravno tveganja.

2. člen (pomen izrazov)

Izrazi, uporabljeni v tem pravilniku, pomenijo:

1. ATA 100 specifikacija pomeni sistem številčenja sistemov zrakoplova na 100 standardnih poglavij, ki ga je razvilo združenje letalskih prevoznikov ZDA (Air Transport Association of America (ATA));
2. koncept zrakoplova (conceptual design) je nova zasnova oziroma načrt za nov tip ali model zrakoplova;
3. ultralahka letalna naprava (v nadaljnjem besedilu: ULN) je zrakoplov v skladu s predpisom, ki ureja ultralahke letalne naprave;
4. uporabnik je fizična ali pravna oseba, ki ni lastnik eksperimentalnega zrakoplova, temveč ga uporablja na podlagi zakupne pogodbe ali na kateri drugi pravni podlagi;
5. kontinuirano preizkušanje pomeni, da skladno s cilji projekta eksperimentalni zrakoplov ostaja v postopku uvajanja sprememb in preizkušanja daljše obdobje in ima za letenje v tem času izdano dovoljenje za preizkušanje v letenju;
6. prehod v uporabo pomeni, da po uspešno končanem preizkušanju v letenju eksperimentalni zrakoplov pridobi dovoljenje za letenje in se tehnično več ne spreminja;
7. sprejemljiva raven tveganja je sistem, določen po postopkih dokumenta Doc 9859 AN/474 Safety Management Manual, ki ga je izdala Mednarodna organizacija civilnega letalstva (ICAO), in ustreznih izkustvenih prilagoditvah za področje preizkušanja v letenju;
8. organizacija po tem pravilniku pomeni fizično osebo, pravno osebo ali del pravne osebe.

3. člen (pristojni organ)

Pristojni organ za nadzor nad izvajanjem tega pravilnika je Javna agencija za civilno letalstvo Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: agencija).

II. LASTNOSTI

4. člen (lastnosti)

- (1) Eksperimentalni zrakoplov mora izkazovati stabilnost, krmarljivost in zadovoljivo trdnost tako, da omogoča uporabo s sprejemljivo ravno tveganja.

- (2) Eksperimentalni zrakoplov, ki ima eno ali več naslednjih lastnosti, je zahtevnejši eksperimentalni zrakoplov:
- večmotorni zrakoplov,
 - minimalna posadka je več kot ena oseba,
 - primarni krmilni sistem vključuje aktivne enote krmiljenja,
 - vodenje zrakoplova ni mogoče z izključno uporabo načel vizualnega letenja,
 - ima operativno hitrost V_{MO} več kot 250 vozlov odčitane hitrosti letenja ali več kot 0,6 odčitane Machovega števila (Machovo število je razmerje med dejansko in zvočno hitrostjo, določeno s temperaturo zraka v okolici),
 - po podatkih ustreza kategorijam zrakoplovov, ki jih določata CS-25 in CS-29 (CS-25 so evropske certifikacijske specifikacije za velika letala, CS-29 pa so evropske certifikacijske specifikacije za velike helikopterje).

3) Eksperimentalni zrakoplov, ki v celoti ali delno ne ustreza posamezni vrsti zrakoplova, za katero se izdaja licenca, dovoljenje, potrdilo ali pooblastilo letalskega osebja, je specifični eksperimentalni zrakoplov.

III. NAČIN IZDELAVE IN IZDELOVALEC

5. člen (način izdelave)

(1) Eksperimentalni zrakoplov se izdeluje po enem od naslednjih načinov:

1. z izdelavo po načrtih, ki lahko vključuje vgradnjo polizdelkov in končanih sestavnih delov opreme;
2. s sestavljanjem predhodno izdelanih sestavnih delov, ki imajo znane ali ugotovljene lastnosti in jih je izdelal drug proizvajalec, ki ni izdelovalec iz tega pravilnika;
3. s spremembo certificiranega zrakoplova ali zrakoplova, za katerega je v Republiki Sloveniji že izdano dovoljenje za letenje ali priznan projekt tipa za varno letenje. Sprememba je lahko na enem ali več naslednjih področjih:

- na strukturi,
- na sistemih,
- na pogonu,
- na opremi,
- v postopkih uporabe,
- v postopkih vzdrževanja.

(2) Za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova iz 2. točke prejšnjega odstavka mora izdelovalec za izdelane sestavne dele pridobiti ustrezne podatke o posameznem sestavnem delu. Podatki o sestavnem delu vključujejo njegove omejitve, trdnostni izračun in tehnično dokumentacijo, ki omogoča nadzor skladnosti izdelave teh sestavnih delov. Trdnostni izračun se lahko nadomesti s podatki o testiranju, s testiranjem ali z izkušnjami iz uporabe takega sestavnega dela na podlagi primerljivosti.

(3) Za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova iz 2. točke prvega odstavka tega člena se lahko uporabijo glavni sestavni deli (npr. trup, rep, krila, smerni in višinski stabilizator, sklopi podvozja, motor, propeler, glavni in repni rotor, pogonska transmisija glavnega in repnega rotorja, sklopi krmilnega sistema) tujega zrakoplova le, če je status plovnosti glavnih sestavnih delov tega tujega zrakoplova znan pred vložitvijo vloge za izdelavo. Vlagatelj dokazuje status plovnosti glavnih sestavnih delov tujega zrakoplova s pridobljenimi ustreznimi zapisi o plovnosti tega zrakoplova, te zapise pa predloži agenciji na vpogled. Šteje se, da je status plovnosti glavnih sestavnih delov tega tujega zrakoplova ustrezen, če je zrakoplov pred vložitvijo vloge za izdelavo ploven ali je pridobljena izjava pristojnega letalskega organa zadevne tuje države, ta izjava pa ni starejša od 60 dni in iz nje je razvidno, da so predmetni glavni sestavni deli zrakoplova ustrezni za vgradnjo v zrakoplov. Če bo izdelovalec pri izdelavi uporabil trup tujega zrakoplova, mora biti ta tuji zrakoplov najpozneje pred izdajo potrdila za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova izpisan iz tujega registra ali evidence zrakoplovov.

(4) Pred izdajo potrdila za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova iz 3. točke prvega odstavka tega člena mora lastnik izdajatelju vrniti spričevalo o plovnosti oziroma dovoljenje za letenje zrakoplova. Vključitev zrakoplova v izdelavo pomeni prenehanje skladnosti s projektom tipa zrakoplova, kot je bila vzpostavljena pred nameravano spremembo.

(5) V primeru tujega zrakoplova iz 3. točke prvega odstavka tega člena mora biti zrakoplov pred vložitvijo vloge za potrdilo za izdelavo ploven ali pa mora biti pridobljeno poročilo pristojnega letalskega organa zadevne

tuje države o pregledu plovnosti zrakoplova, pri čemer to poročilo ni starejše od 60 dni. Zrakoplov mora biti najpozneje pred izdajo potrđila za izdelavo izpisan iz tujega registra ali evidence zrakoplovov.

6. člen (izdelovalec)

(1) Izdelovalec je lahko le organizacija, ki mora izpolnjevati naslednje minimalne pogoje:

1. ima sistem zagotavljanja kakovosti, vključno z načini izvajanja in odgovornimi osebami. Navedeno mora biti opredeljeno v priločniku o kakovosti v obsegu, kot to določata prvi in drugi odstavek 14. člena Operativno-tehnične zahteve o nacionalni proizvodnji (Uradni list RS, št. 22/16), priločnik pa mora odobriti agencija;

2. ima z notranjim aktom določeno fizično osebo, ki je odgovorna za projekt izdelave po tem pravilniku. Fizična oseba, ki je odgovorna za projekt izdelave, mora izpolnjevati naslednje minimalne pogoje:

ima ali je imela poklicno pilotsko licenco in ima vsaj licenco pilota lahkega zrakoplova, ki ustreza kategoriji oziroma je najbližje kategoriji zrakoplova, ki se bo izdeloval po tem pravilniku, ter je izdana v skladu z Uredbo Komisije (EU) št. 1178/2011 z dne 3. novembra 2011 o tehničnih zahtevah in upravnih postopkih za letalsko osebje v civilnem letalstvu v skladu z Uredbo (ES) št. 216/2008 Evropskega parlamenta in Sveta (UL L št. 311 z dne 25. 11. 2011, str. 1), zadnjič spremenjeno z Izvedbeno uredbo Komisije (EU) št. 2019/27 z dne 19. decembra 2018 o spremembi Uredbe (EU) št. 1178/2011 o tehničnih zahtevah in upravnih postopkih za letalsko osebje v civilnem letalstvu v skladu z Uredbo (EU) 2018/1139 Evropskega parlamenta in Sveta (v nadaljnjem besedilu: Uredba 1178/2011/EU), ali v skladu z zakonom, ki ureja letalstvo, ali

ima vsaj deset let dovoljenje pilota ULN, izdano v skladu s predpisi, ki urejajo ULN, za primerljivo vrsto ULN oziroma ima to dovoljenje vsaj tri leta, če ima pooblastilo učitelja letenja z ULN, če eksperimentalni zrakoplov, ki se izdeluje po tem pravilniku, ustreza predpisom ki urejajo ULN, ali

– ima licenco oziroma dovoljenje osebja za vzdrževanje zrakoplovov, izdano na podlagi Uredbe Komisije (EU) št. 1321/2014 z dne 26. novembra 2014 o stalni plovnosti zrakoplovov in letalskih izdelkov, delov in naprav ter o potrjevanju organizacij in osebja, ki se ukvarjajo s temi nalogami (UL L št. 362 z dne 17. 12. 2014, str. 1), zadnjič spremenjene z Uredbo Komisije (EU) št. 2018/1142 z dne 14. avgusta 2018 o spremembi Uredbe (EU) št. 1321/2014, kar zadeva uvedbo nekaterih kategorij licenc za vzdrževanje zrakoplovov, spremembo postopka sprejema komponent od zunanjih dobaviteljev in spremembo pravic organizacij za usposabljanje za vzdrževanje (UL L št. 207 z dne 16. 8. 2018, str. 2) (v nadaljnjem besedilu: Uredba 1321/2014/EU), ali na podlagi zakona, ki ureja letalstvo, ali

ima petletne izkušnje pri izdelavi zrakoplovov ali

ima triletno izkušnje s področja, ki je predmet spremembe po 3. točki prvega odstavka 5. člena tega pravilnika.

(2) Ne glede na 1. točko prejšnjega odstavka se za organizacijo, ki jo je za načrtovanje ali proizvodnjo zrakoplovov potrdil pristojni organ države članice Mednarodne organizacije za civilno letalstvo, šteje, da ima uveden ustrezen sistem zagotavljanja kakovosti. Agencija mora pred izdajo potrđila za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova ustreznost uvedenega sistema kakovosti preveriti in potrditi. V primeru ugotovljenih pomanjkljivosti agencija organizaciji določi primeren rok za odpravo pomanjkljivosti.

(3) Za organizacijo, ki je potrjena za načrtovanje ali proizvodnjo zrakoplovov v skladu z Uredbo Komisije (EU) št. 748/2012 z dne 3. avgusta 2012 o določitvi izvedbenih določb za certificiranje zrakoplovov in sorodnih proizvodov, delov in naprav glede plovnosti in okoljske ustreznosti ter potrjevanje projektivnih in proizvodnih organizacij (UL L št. 224 z dne 21. 8. 2012, str. 1), zadnjič spremenjeno z Uredbo Komisije (EU) št. 2016/5 z dne 5. januarja 2016 o spremembi Uredbe (EU) št. 748/2012 glede izvajanja bistvenih okoljevarstvenih zahtev (UL L št. 3 z dne 6. 1. 2016, str. 3) (v nadaljnjem besedilu: Uredba 748/2012/EU), se šteje, da je potrjena v skladu s tem pravilnikom. Organizacija vse posebne postopke, ki se nanašajo samo na izvajanje tega pravilnika, navede kot dodatek k organizacijskemu priločniku, potrjenem v skladu z Uredbo 748/2012/EU.

(4) Izdelovalec vse postopke dokumentira v skladu z zahtevami iz uvedenega sistema zagotavljanja kakovosti. Izdelovalec mora agenciji redno letno poročati o poteku izdelave. Poročilo mora vsebovati obseg izvedenih del in mora biti poslano v 90 dneh od poteka 12-mesečnega obdobja za poročanje.

II. NADZOR NAD IZDELAVO IN PREIZKUŠANJEM TER DRUGE NALOGE

7. člen (letalski strokovni nadzor izdelave in druge povezane naloge)

(1) Agencija izvaja naslednje naloge:

1. nadzira skladnost postopka izdelave in preizkušanja s tem pravilnikom;
2. ob izdaji potrdila za izdelavo potrdi odgovorne osebe projekta;
3. izda potrdilo za izdelavo, v katerem imenuje tudi letalskega strokovnjaka in kontrolorja izdelave;
4. potrdi pogoje letenja in izda dovoljenje za preizkušanje v letenju;
5. pri konceptih zahtevnejših ali specifičnih eksperimentalnih zrakoplovov izda soglasje k predlogu potrebnih izkušenj za pilota, ki bo opravljal preizkušanje;
6. določi operativne omejitve pri preizkušanju eksperimentalnega zrakoplova, če so te potrebne glede na vsebino in zahtevnost projekta;
7. potrdi program vzdrževanja,
8. potrdi pogoje letenja in izda dovoljenje za letenje;
9. izvaja inšpekcijski nadzor v vseh fazah izdelave in preizkušanja;
10. vodi seznam letalskih strokovnjakov po tem pravilniku, skupaj z njihovim znanjem in izkušnjami.

(2) Letalski strokovnjak izvaja naslednje naloge:

1. nadzira izdelavo in preizkušanje in je odgovoren za letalsko tehnično varnost postopka izdelave in preizkušanja;
2. na podlagi ciljev projekta določi potrebne postopke in dokumentacijo;
3. pripravi oceno tveganja za preizkušanje in uporabo eksperimentalnega zrakoplova;
4. pregleduje in potrjuje projektno dokumentacijo in poskrbi, da načrtovane tehnične rešitve zagotavljajo sposobnost za varno letenje eksperimentalnega zrakoplova;
5. določi delovne in operativne omejitve;
6. določi vsebino programa preizkušanja eksperimentalnega zrakoplova in ga potrdi;
7. opravlja nadzor nad preizkušanjem v letenju;
8. po končanem preizkušanju v letenju izdela končno poročilo o projektu;
9. potrdi letalni priročnik eksperimentalnega zrakoplova;
10. potrdi priročnik za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova;
11. predlaga program vzdrževanja, ki vsebuje tudi predlog minimalnih zahtev za kompetence osebja za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova.

(3) Kontrolor izdelave izvaja naslednje naloge:

1. nadzira in je odgovoren za uporabo potrjene tehnične dokumentacije in splošnih tehničnih standardov in praks v letalstvu med postopkom izdelave;
2. opozori izdelovalca na vse opažene nepravilnosti pri izdelavi;
3. daje izdelovalcu navodila in nasvete za izdelavo;
4. v dnevniku izdelave potrjuje podatke o uporabljenem materialu, ključnih postopkih in sestavnih delih;
5. po končani izdelavi pregleda eksperimentalni zrakoplov in poda pisno poročilo o njegovem tehničnem stanju, iz tega poročila pa mora biti razvidno, ali je z eksperimentalnim zrakoplovom mogoče varno letenje.

(4) Organizacija iz drugega ali tretjega odstavka 6. člena tega pravilnika ne potrebuje imenovanega kontrolorja izdelave, če fizična oseba, ki je odgovorna za projekt izdelave, z notranjim aktom zagotovi razdelitev vseh nalog in odgovornosti, navedenih v prejšnjem odstavku, osebju organizacije, ki izpolnjuje pogoje iz 9. člena tega pravilnika, kar agencija preveri pred izdajo potrdila o izdelavi.

8. člen (letalski strokovnjak)

(1) Letalskega strokovnjaka predlaga izdelovalec. Predlaga lahko tudi več letalskih strokovnjakov po področjih, in sicer glede na zahteve projekta izdelave. V tem primeru mora z notranjim aktom določiti glavnega letalskega strokovnjaka, ki ima odgovornost za projekt.

(2) Letalski strokovnjak mora izpolnjevati naslednje minimalne pogoje:

1. končana fakulteta tehnične smeri,
2. dokazano znanje letalskih predmetov in
3. izkušnje s področja izdelave zrakoplovov.

(3) V skladu s 1. točko prejšnjega odstavka mora imeti letalski strokovnjak končano tisto vrsto tehnične fakultete, ki pokriva strokovno področje v zvezi z letalstvom, na katero se nanaša projekt izdelave. Če je predmet projekta izdelava ali sprememba delov osnovne strukture ali krmil, mora imeti letalski strokovnjak končano strojno fakulteto. Če je predmet projekta razvoj ali sprememba opreme ali pogona, ima lahko letalski strokovnjak končano fakulteto smeri, ki pokriva področje projekta.

(4) Kot dokazano znanje letalskih predmetov iz 2. točke drugega odstavka tega člena se šteje dokončan študij letalske smeri ustrezne tehnične fakultete ali pridobljena pilotska profesionalna licenca.

(5) Kot ustrezne izkušnje s področja izdelave zrakoplov se štejejo delovne izkušnje v letalski industriji ali organizaciji oziroma predhodne izkušnje v vlogi letalskega strokovnjaka.

(6) Ne glede na prejšnje odstavke izpolnjevanje minimalnih pogojev ni zadosten pogoj za potrditev letalskega strokovnjaka v konkretnem projektu. Agencija preveri izpolnjevanje minimalnih pogojev in potrdi strokovnjaka, če ima ta izkušnje s področja, ki je predmet projekta, sprejemljive za agencijo.

9. člen (kontrolor izdelave)

Kontrolor izdelave mora izpolnjevati naslednje pogoje:

1. ima licenco osebja za vzdrževanje zrakoplovov kategorije B, ustrezno izdelavi eksperimentalnega zrakoplova po tem pravilniku, in to v skladu s Prilogo III (Del 66) Uredbe 1321/2014/EU ali dovoljenje za vzdrževanje zrakoplovov, izdano na podlagi zakona, ki ureja letalstvo, in pet let delovnih izkušenj pri vzdrževanju zrakoplovov, ali
2. ima pet let izkušenj s področja kontrole izdelave amatersko izdelanih ali eksperimentalnih zrakoplovov, ali
3. ima pooblastilo za medfazno in končno kontrolo izdelave zrakoplova v organizaciji iz drugega ali tretjega odstavka 6. člena tega pravilnika.

III. POSTOPEK IZDELAVE

10. člen (vloga za potrdilo za izdelavo)

(1) Vloga za potrdilo za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova mora vsebovati:

1. podatke o izdelovalcu z dokazili o izpolnjevanju pogojev iz 6. člena tega pravilnika;
2. imenovanje fizične osebe, ki je odgovorna za projekt v skladu s 6. členom tega pravilnika;
3. naslov in opis prostorov, kjer se bo izvajala izdelava;
4. predlog imenovanja letalskega strokovnjaka in njegovo pisno soglasje;
5. predlog imenovanja kontrolorja izdelave in njegovo pisno soglasje;
6. predstavitev projekta, ki vsebuje delovni naslov projekta, opredelitev načina izdelave, osnovne podatke o eksperimentalnem zrakoplovu, opredelitev uporabe gradbenih predpisov za zrakoplove in opis predvidenih del v sklopu projekta, vključno z opisom tehnologij izdelave;
7. dokazila o ustreznosti sestavnih delov tujega zrakoplova v primeru izdelave iz 2. točke prvega odstavka 5. člena tega pravilnika:
 - overjeno kopijo veljavnega spričevala o plovnosti oziroma dovoljenja za letenje ali enakovrednega dokumenta tujega zrakoplova ali izjavo pristojnega letalskega organa zadevne tuje države, pri čemer izjava ni starejša od 60 dni in je iz nje razvidno, da so predmetni glavni sestavni deli zrakoplova ustrezni za vgradnjo v zrakoplov, in
 - dokazilo, da za glavne sestavne dele ni pretekla dovoljena obratovalna doba;
8. dokazila o ustreznosti tujega zrakoplova v primeru izdelave iz 3. točke prvega odstavka 5. člena tega pravilnika:
 - overjeno kopijo veljavnega spričevala o plovnosti oziroma dovoljenja za letenje ali enakovrednega dokumenta tujega zrakoplova ali
 - poročilo pristojnega letalskega organa zadevne tuje države o pregledu plovnosti zrakoplova, pri čemer to poročilo ni starejše od 60 dni;
9. dokazilo o lastništvu zrakoplova, ki je bremen prosto, če gre za način izdelave v skladu s 3. točko prvega odstavka 5. člena tega pravilnika, ali o lastništvu sestavnih delov zrakoplova, če gre za način izdelave v skladu s 1. ali 2. točko prvega odstavka 5. člena tega pravilnika;
10. predstavitev ciljev projekta. Če je predvideno kontinuirano preizkušanje, mora biti osnutek programa preizkušanja naveden v ciljeh projekta;
11. oceno tveganja preizkušanja eksperimentalnega zrakoplova in uporabe eksperimentalnega zrakoplova, ki jo pripravi letalski strokovnjak, in
12. overjeno kopijo pogodbe med lastnikom in izdelovalcem, v kateri lastnik prenese odgovornost postopka izdelave in preizkušanja na izdelovalca, če izdelovalec ni lastnik zrakoplova ali sestavnih delov.

(2) Osnovni podatki o eksperimentalnem zrakoplovu iz 6. točke prejšnjega odstavka so:

1. največja dovoljena vzletna masa,
2. minimalna posadka in največje skupno število oseb na krovu,
3. vrsta pogona in število motorjev,
4. predvidene minimalne in mejne hitrosti,
5. opis aktivnih enot krmiljenja primarnega krmilnega sistema, če so predvidene,
6. seznam predvidene radio-navigacijske in druge opreme,
7. predvideni pogoji letenja,

8. risba zrakoplova v treh projekcijah in tip gradnje, če gre za način izdelave iz 1. ali 2. točke prvega odstavka 5. člena tega pravilnika.

(3) O vsaki spremembi podatkov iz tega člena mora izdelovalec pisno obvestiti agencijo.

11. člen (potrdilo za izdelavo)

(1) Na podlagi vloge iz prejšnjega člena agencija preveri izpolnjevanje predpisanih pogojev in na podlagi sprejemljivosti ravnih tveganja izda potrdilo za izdelavo.

(2) V potrdilo za izdelavo se vpišejo:

1. izdelovalec,
2. fizična oseba, ki je odgovorna za projekt izdelave iz 2. točke prvega odstavka 6. člena tega pravilnika,
3. delovni naslov projekta,
4. vrsta, kategorija in največja vzletna masa eksperimentalnega zrakoplova,
5. naslov, na katerem se bo izvajala izdelava,
6. potrjeni letalski strokovnjak projekta,
7. potrjeni kontrolor izdelave ali notranji akt v primeru iz četrtega odstavka 7. člena tega pravilnika,
8. pogoji za ohranjanje veljavnosti navedenega potrdila.

12. člen (veljavnost potrdila za izdelavo)

(1) Potrdilo za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova se izda za pet let.

(2) Izdelovalec lahko zaprosi za podaljšanje veljavnosti potrdila za izdelavo pred pretekom veljavnosti že izdanega potrdila za izdelavo. Vlogi za podaljšanje veljavnosti tega potrdila priloži poročilo o izvedenih delih od izdaje potrdila za izdelavo ter novi pisni soglasji letalskega strokovnjaka in kontrolorja izdelave.

(3) Potrdilo za izdelavo preneha veljati z izdajo dovoljenja za letenje.

(4) V primeru spremembe podatkov, ki se vpisujejo v potrdilo za izdelavo, je treba podati vlogo za spremembo potrdila za izdelavo, sicer je izdano potrdilo neveljavno.

(5) Agencija lahko prekliče veljavnost potrdila za izdelavo, če niso več izpolnjeni pogoji izdelave po tem pravilniku, če je letalskemu nadzorniku agencije, letalskemu strokovnjaku ali kontrolorju izdelave onemogočena izvedba nadzora nad izdelavo, ali če je ugotovljeno neodobreno odstopanje od podatkov v projektni dokumentaciji ali izvajanje neodobrenih sprememb lokacije, osebja, opreme ali postopkov izdelovalca.

13. člen (projektna dokumentacija)

(1) Projektno dokumentacijo pripravi izdelovalec med postopkom izdelave eksperimentalnega zrakoplova in mora biti na voljo ob osnovnem pregledu eksperimentalnega zrakoplova, da se lahko ugotovi sposobnost za varno letenje.

(2) Obvezni deli projektne dokumentacije so:

1. kontrola trdnosti osnovne konstrukcije,
2. kontrola krmarnosti,
3. kontrola stabilnosti z določitvijo mejnih leg težišč,
4. analiza obremenitve električnega sistema in
5. kopija predhodnega spričevala o plovnosti ali dovoljenja za letenje, če gre za zrakoplov iz 3. točke prvega odstavka 5. člena tega pravilnika.

(3) Če v postopku izdelave na eksperimentalnem zrakoplovu ni bilo sprememb, za katere bi bila potrebna izdelava posameznega obveznega dela iz 1. do 4. točke prejšnjega odstavka, lahko letalski strokovnjak namesto tega izda pisno izjavo, da ni vpliva izdelave oziroma da je ta zanemarljiv in da dela ni treba izdelati, z eksperimentalnim zrakoplovom pa je mogoče varno letenje. Ta izjava se hrani v projektni dokumentaciji, kot nadomestilo za obvezni del dokumentacije.

(4) Za vsak obvezni del po seznamu iz drugega odstavka tega člena je treba v projektni dokumentaciji pripraviti:

1. ovrednotenje, kot ustreza delu (trdnostni ali drugi izračun, testi ali meritve, ocena na podlagi izkušenj), z vplivi na druge dele in

2. tehnične risbe ali drugo, po čemer se lahko kontrolira skladnost izdelanega dela z rezultatom ovrednotenja iz prejšnje točke.

(5) Projektna dokumentacija se dopolni z izsledki in spremembami, ki se ugotovijo oziroma opravijo med preizkušanjem v letenju.

(6) Uporabnik mora agenciji zagotoviti dostop do projektne dokumentacije. V ta namen se lahko ta deponira pri agenciji.

14. člen (dnevnik izdelave)

(1) Izdelovalec mora med izdelavo eksperimentalnega zrakoplova voditi dnevnik izdelave, ki zagotavlja sledljivost postopka izdelave.

(2) Dnevnik izdelave mora biti razdeljen in označen po sistemih zrakoplova, pri čemer uporaba specifikacije ATA 100 ustvarja domnevo skladnosti z zahtevami tega pravilnika.

(3) Dnevnik izdelave eksperimentalnega zrakoplova mora vsebovati:

1. delovno ime projekta izdelave,
2. datum izdaje in referenčno številko potrdila za izdelavo,
3. za vsak izdelani sestavni del ali sklop sestavnih delov referenco na dokument tehnične dokumentacije, po katerem je ta sestavni del ali sklop sestavnih delov izdelan, navedbo o uporabljenem materialu za izdelavo sestavnega dela ali sklopa sestavnih delov ter podatke, ki so pomembni za tehnologijo opravljene izdelave sestavnega dela ali sklopa sestavnih delov,
4. podatke o uporabljenem posebnem ali kalibriranem orodju,
5. podatke o vgrajenih polizdelkih in sestavnih delih ter njihovih navodilih za vgradnjo,
6. fotografije dokončanih sklopov, ki po končani izdelavi niso dostopni in jih ni mogoče kontrolirati,
7. rezultate funkcionalnih preizkusov sistemov eksperimentalnega zrakoplova in
8. druge podatke po presoji izdelovalca, letalskega strokovnjaka za izdelavo ali kontrolorja izdelave.

(4) Podatke iz 3., 4., 6., 7. in 8. točke prejšnjega odstavka potrdi kontrolor izdelave.

15. člen (kontrola skladnosti izdelave s projektno dokumentacijo)

Izdelovalec mora med izdelavo posameznih sestavnih delov in sklopov sestavnih delov eksperimentalnega zrakoplova pravočasno obvestiti kontrolorja izdelave, da je treba kontrolirati skladnost izdelave teh sestavnih delov in sklopov sestavnih delov s projektno dokumentacijo. Kontrolor izdelave mora najpozneje pred montažo opraviti kontrolo skladnosti izdelave s projektno dokumentacijo tistih sestavnih delov in sklopov sestavnih delov eksperimentalnega zrakoplova, ki jih pozneje med izdelavo ne bo več mogoče kontrolirati.

16. člen (minimalna oprema)

(1) Eksperimentalni zrakoplov mora imeti naslednjo minimalno opremo:

1. varnostne pasove za vsak vgrajeni sedež,
2. kompas,
3. merilnik hitrosti (ne velja za balone),
4. višinomer,
5. opremo, ki se zahteva glede na tip zračnega prostora, v katerem se eksperimentalni zrakoplov uporablja, in
6. opremo, ki se zahteva v skladu z varnostno analizo.

(2) Eksperimentalni zrakoplov z motornim pogonom mora imeti poleg opreme iz prejšnjega odstavka še:

1. indikatorje, ki neposredno ali posredno prikazujejo izhodno moč vsakega motorja,
2. indikatorje, ki prikazujejo notranjo obremenitev vsakega motorja glede na mejne vrednosti, in
3. indikator preostale količine goriva oziroma zaloge energije.

(3) Eksperimentalni zrakoplov, ki proizvaja vzgon z vrtečimi se elementi, mora imeti poleg opreme iz prvega in drugega odstavka tega člena še merilnik vrtljajev za vrteče se elemente.

(4) Eksperimentalni zrakoplov, ki proizvaja aero-statični vzgon, mora imeti poleg opreme iz prvega in drugega odstavka tega člena še indikatorje, ki prikazujejo stanje vzgonskega telesa.

(5) Če je eksperimentalni zrakoplov namenjen za uporabo ponoči, mora poleg zahtevane opreme iz prvega, drugega, tretjega in četrtega odstavka tega člena, glede na vrsto zrakoplova, imeti še:

1. indikator lege zrakoplova v prostoru,
2. kontrolnik leta,
3. variometer,
4. osvetlitev instrumentov,
5. navigacijske luči, kot to določa Uredba Komisije (EU) št. 965/2012 z dne 5. oktobra 2012 o tehničnih zahtevah in upravnih postopkih za letalske operacije v skladu z Uredbo (ES) št. 216/2008 Evropskega parlamenta in Sveta (UL L št. 296 z dne 25. 10. 2012, str. 1), zadnjič spremenjena z Uredbo Komisije (EU) št. 2018/1042 z dne 23. julija 2018 o spremembi Uredbe (EU) št. 965/2012 glede tehničnih zahtev in upravnih postopkov v zvezi z uvedbo podpornih programov, psihološko oceno letalske posadke ter sistematičnimi in naključnimi preizkusi za ugotavljanje prisotnosti psihoaktivnih snovi, da se zagotovi zdravstvena sposobnost letalske posadke in kabinskega osebja, ter glede opremljanja novih letal na turbinski pogon z največjo certificirano vzletno maso 5 700 kg ali manj in največjim operativnim številom potniških sedežev od šest do devet s sistemom opozarjanja na bližino tal (UL L št. 188 z dne 25. 7. 2018, str. 3) (v nadaljnjem besedilu: Uredba 965/2012/EU),
6. bliskavico proti trčenju, kot to določa Uredba 965/2012/EU, in
7. pristajalno luč.

(6) Če je eksperimentalni zrakoplov namenjen za uporabo po pravilih instrumentalnega letenja, mora imeti opremo, kot to določa Uredba 965/2012/EU.

(7) Če je v eksperimentalni zrakoplov vgrajena oprema za določanje lege zrakoplova v prostoru in ta oprema ni certificirana, morajo biti v letalnem priročniku opisani osnovno načelo delovanja, možne lažne indikacije in omejitve. Uporaba take opreme zahteva ločeno oceno tveganja.

(8) Če ima oprema v eksperimentalnem zrakoplovu sposobnosti radijskega oddajnika, ne sme imeti sposobnosti ali lastnosti, ki bi motile ali ovirale druge uporabnike zračnega prostora, kar se dokazuje s certifikatom dela opreme ali z meritvami ali z obojim.

17. člen (oznake)

(1) Na eksperimentalnem zrakoplovu mora biti blizu vstopa v zrakoplov poleg oznak, kot jih določata predpis, ki ureja oznake državne pripadnosti, registrske in druge oznake na civilnih zrakoplovih, in projektna dokumentacija, še napis »EXPERIMENTAL« s črkami, velikimi najmanj 50 in največ 150 milimetrov, da ga vidi vsaka oseba, ki vstopa v ta zrakoplov. Črke morajo biti velike tiskane in v slogu, ki je viden in čitljiv.

(2) Eksperimentalni zrakoplov mora imeti v prosto vidni razdalji od vsakega sedeža nameščeno obvestilo, napisano z velikimi tiskanimi črkami, velikimi najmanj 8 milimetrov, in to v slovenskem in angleškem jeziku, iz katerega je razvidno, da eksperimentalni zrakoplov ne izpolnjuje zahtev, standardov in priporočenih praks Mednarodne organizacije civilnega letalstva za izdajo spričevala o plovnosti zrakoplova. Obvestilo se glasi:

»OPOZORILO POTNIKOM: TA ZRAKOPLOV NI IZDELAN V SKLADU Z VARNOSTNIMI PREDPISI ZA STANDARDNE ZRAKOPLOVE. VODJA ZRAKOPLOVA MORA VSAKI OSEBI NA KROVU POJASNITI POGOJE UPORABE PRED POLETOM!«

»OCCUPANT WARNING: THIS AIRCRAFT DOES NOT COMPLY WITH SAFETY REGULATIONS FOR STANDARD AIRCRAFT. PILOT IN COMMAND SHALL EXPLAIN CONDITIONS OF OPERATION TO ALL OCCUPANTS BEFORE FLIGHT!«

(3) Če je vgrajeno balistično reševalno padalo, je potrebna ustrezna oznaka njegovega mesta in sprožilnega mehanizma.

(4) Vsak sistem, katerega namerna ali nenamerna uporaba ima vpliv na varnost letenja zrakoplova, mora imeti krmilne ročice, njihovi položaji pa morajo biti ustrezno označeni.

IV. UGOTOVITEV SPOSOBNOSTI ZA VARNO LETENJE

18. člen (ugotovitev sposobnosti za varno letenje)

(1) Po končani izdelavi agencija na podlagi vloge izdelovalca opravi osnovni pregled eksperimentalnega zrakoplova, s tem pregledom se ugotovi njegova sposobnost za varno letenje.

(2) V prvem delu tega pregleda se najprej pregledata projektna dokumentacija in dnevnik izdelave, ki morata izražati dejansko stanje eksperimentalnega zrakoplova. Dnevnik izdelave mora vsebovati poročilo o tehničnem stanju tega zrakoplova, ki ga pripravi kontrolor izdelave oziroma oseba organizacije, pooblaščen za kontrolo izdelave zrakoplovov.

(3) V drugem delu tega pregleda sledi pregled eksperimentalnega zrakoplova, pri čemer se ugotavlja njegovo splošno tehnično stanje. Pregled praviloma obsega pregled korozije, obrabe, delaminacije, tesnosti instalacij, spajanja delov, izrabljenosti, nefunkcionalnosti in podobnega, kar bi lahko vplivalo na bistvene lastnosti zrakoplova (trdnost, življenjska doba, plovnostno tehnične zahteve (Airworthiness Directive – AD), izdane za sestavne dele in tehnične značilnosti zrakoplova).

V. REGISTRACIJA

19. člen (registracija)

(1) Pred izdajo dovoljenja za preizkušanje v letenju je treba eksperimentalni zrakoplov registrirati v skladu z zakonom, ki ureja letalstvo.

(2) Kot lastnik se lahko vpiše oseba, ki je lastnik delov eksperimentalnega zrakoplova in delov opreme.

VI. PREIZKUŠANJE V LETENJU

20. člen (dovoljenje za preizkušanje v letenju)

(1) Pred izdajo dovoljenja za preizkušanje eksperimentalnega zrakoplova v letenju mora izdelovalec agenciji predložiti naslednjo dokumentacijo:

1. kopijo dnevnika izdelave,
2. program preizkušanja v skladu z 21. členom tega pravilnika,
3. pisno soglasje vsakega od članov posadke, ki bo izvajala preizkušanje, pri čemer soglasje vključuje seznanjenost s programom preizkušanja v letenju,
4. pisno soglasje imetnika pravice razpolaganja z letališčem ali vzletiščem, na katerem se bo opravljalo preizkušanje,
5. dokazilo o zavarovanju odgovornosti za škodo, povzročeno tretjim osebam, in sicer s preizkušanjem zrakoplova v letenju ali na tleh, pri čemer naj bo najnižja zavarovalna vsota v skladu z Uredbo (ES) št. 785/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. aprila 2004 o zahtevah v zvezi z zavarovanjem za letalske prevoznike in operaterje (UL L št. 138 z dne 30. 4. 2004, str. 1), zadnjič spremenjeno z Uredbo Komisije (EU) št. 285/2010 z dne 6. aprila 2010 (UL L št. 87 z dne 7. 4. 2010, str. 19),
6. predlog pogojev letenja za dovoljenje za preizkušanje v letenju iz četrtega odstavka tega člena in
7. predlog priročnika za nameravano letalsko operacijo NCC ali SPO, kot je opredeljeno v 28. členu tega pravilnika, če je eksperimentalni zrakoplov predviden za takšno uporabo.

(2) Na podlagi uspešno opravljenega osnovnega pregleda eksperimentalnega zrakoplova in predložene dokumentacije iz prejšnjega odstavka agencija po tem, ko ugotovi ustreznost vsebine pogojev letenja, potrdi pogoje letenja in izda dovoljenje za preizkušanje v letenju.

(3) Dovoljenje za preizkušanje v letenju se izda z veljavnostjo največ 12 mesecev. Podaljšanje veljavnosti tega dovoljenja je mogoče na podlagi vloge in pregleda plovnosti eksperimentalnega zrakoplova. Dovoljenje za preizkušanje eksperimentalnega zrakoplova v letenju vsebuje najmanj naslednje podatke:

1. državno pripadnost in registrsko oznako,
2. o izdelovalcu,
3. o proizvajalcu zrakoplova pred spremembo, če je ta izdelan po 3. točki prvega odstavka 5. člena tega pravilnika,
4. o tipu oziroma modelu,
5. serijsko številko zrakoplova,
6. namen izdaje dovoljenja,
7. o nosilcu dovoljenja za preizkušanje v letenju,
8. sklic na pogoje letenja in morebitne opombe,
9. veljavnost,
10. kraj in datum izdaje in
11. podpis odgovorne osebe agencije.

(4) Sestavni del dovoljenja za preizkušanje v letenju so pogoji letenja, ki vsebujejo zahteve, omejitve in navodila, ki jih je treba upoštevati med preizkušanjem. Pogoji letenja eksperimentalnega zrakoplova vsebujejo najmanj naslednje podatke:

1. o izdelovalcu,
2. oznako in podatke o izdaji dokumenta za namen sledljivosti,
3. o proizvajalcu zrakoplova pred spremembo, če je ta izdelan po 3. točki prvega odstavka 5. člena tega pravilnika,
4. o tipu oziroma modelu,
5. serijsko številko zrakoplova,
6. namen,
7. o konfiguraciji zrakoplova,
8. utemeljitev,
9. pogoje in omejitve,
10. izjavo izdelovalca, da zrakoplov v opredeljeni konfiguraciji nima značilnosti, ki bi ga naredile nevarnega za nameravano letenje pod opredeljenimi pogoji in omejitvami, izdelovalec mora izjavo datirati in podpisati,
11. številko odobritve pogojev letenja, ki jo je izdala agencija,
12. datum, ko jih je agencija odobrila, in
13. podpis odgovorne osebe agencije.

(5) Na podlagi dovoljenja za preizkušanje v letenju se lahko izvajajo samo leti v skladu s programom preizkušanja v letenju.

(6) Na podlagi dovoljenja za preizkušanje v letenju je lahko uporabnik zrakoplova samo izdelovalec.

(7) Leti, med katerimi se preizkuša osnovna struktura ali krmilni sistem eksperimentalnega zrakoplova, se morajo opravljati nad nenaseljenimi ali malo poseljenimi območji, ki jih je treba določiti v programu preizkušanja, z izjemo vzleta in pristanka, kar se vpiše v pogoje za letenje iz četrtega odstavka tega člena.

(8) Če je predmet izdelave po tem pravilniku pogonski sistem ali drugi sistemi, ki ključno vplivajo na njegovo delovanje, pot po vzletu eksperimentalnega zrakoplova ne sme potekati nad naseljenimi območji. Pot letenja med celotnim letom je treba načrtovati tako, da eksperimentalni zrakoplov v primeru odpovedi najbolj kritičnega motorja ali sredstva pogona ne ogroža naseljenih območij, kar se vpiše v pogoje letenja iz četrtega odstavka tega člena.

(9) Dovoljenje za preizkušanje v letenju preneha veljati, če prenehajo veljati potrjeni pogoji letenja. Vsaka okoliščina, ki vpliva na vsebino teh pogojev, te razveljavi, izdelovalec pa je dolžan agenciji vrniti pogoje letenja in dovoljenje za preizkušanje v letenju. V takšnem primeru mora agencija znova potrditi pogoje letenja in izdati novo dovoljenje za preizkušanje v letenju.

21. člen **(program preizkušanja v letenju)**

(1) Za izvedbo preizkušanja eksperimentalnega zrakoplova v letenju izdelovalec pripravi program takega preizkušanja.

(2) Program preizkušanja v letenju in vsako naslednjo revizijo tega programa mora potrditi letalski strokovnjak.

(3) Program preizkušanja eksperimentalnega zrakoplova v letenju mora vsebovati najmanj naslednje vsebine:

1. preglednico vseh področij preizkusov v zraku,
2. parametre in omejitve, ki jih mora pilot ali posadka upoštevati med preizkušanjem v letenju,
3. podatke o zračnem prostoru in področjih, kjer se bo izvajalo preizkušanje v letenju na podlagi ocene tveganja,
4. podatke o reševalni opremi med preizkušanjem v letenju,
5. opis opreme za zapisovanje podatkov leta in njen vpliv na obnašanje in zmogljivosti zrakoplova,
6. postopke v sili,
7. podatke o pregledih in vzdrževanju, ko se izvaja preizkušanje v letenju,
8. za vsak posamezni let ali serijo letov z istim namenom pa cilje in način preizkusa, pogoje, parametre in omejitve pri preizkusu ter vremenske omejitve.

(4) Če se v obdobju preizkušanja v letenju pojavi potreba po spremembi programa preizkušanja v letenju, izdelovalec izdelava revizijo in jo pošlje v pregled agenciji, ta pa odloči o nadaljevanju preizkušanja v letenju.

(5) Minimalen obseg preizkušanja v letenju, ki ga je treba opraviti v končni konfiguraciji eksperimentalnega zrakoplova za prehod v uporabo, je:

1. letenje v celotnem razponu dovoljenih hitrosti, v vzpenjanju, horizontalnem letu, spuščanju in v zavojih v vseh predvidenih letalnih konfiguracijah in konfiguracijah predvidene opreme,
2. letenje z izvajanjem drugih manevrov, predvidenih za prihodnjo uporabo eksperimentalnega zrakoplova,
3. vzletanje in pristajanje v vseh razpoložljivih konfiguracijah z meritvami najkrajše uporabne vzletne oziroma pristajalne steze,
4. letenje z mejnimi položaji težišča, kot ustreza posamezni konfiguraciji morebitne opreme,
5. spuščanje, prilet in pristank z minimalno dovoljeno indicirano količino goriva,
6. deset ur letenja in 40 pristankov za eksperimentalne zrakoplove z lastnim pogonom oziroma pet ur letenja in 20 pristankov za eksperimentalne zrakoplove brez pogona, razen če zaradi specifičnosti eksperimentalnega zrakoplova agencija odobri drugačen obseg preizkušanja.

(6) Ne glede na prejšnji odstavek je treba za eksperimentalne zrakoplove, izdelane po 3. točki prvega odstavka 5. člena tega pravilnika, kadar gre za spremembe v opremi ali postopkih, ki ne vplivajo pomembno na omejitve eksperimentalnega zrakoplova, podane z dosedanjim letalnim priročnikom:

1. preizkusiti vsa območja parametrov uporabe eksperimentalnega zrakoplova, na katere ima vpliv tehnična sprememba, ki je bila predmet izdelave po tem pravilniku, in
2. opraviti pet ur letenja.

(7) Program preizkušanja v letenju ne sme vsebovati preizkusov v letenju, pri katerih je predvideni rezultat poškodba strukture, krmilnega sistema ali pogona. Preizkusi v zraku morajo biti zasnovani kot praktična potrditev predhodno računsko ali z zemeljskimi testi dokazane ustreznosti ali presoje strokovnjaka.

22. člen

(izvedba preizkušanja v letenju)

(1) Preizkušanje v letenju se izvaja v skladu s programom preizkušanja v letenju iz prejšnjega člena.

(2) Za izvedbo preizkušanja v letenju po programu preizkušanja v letenju je odgovoren izdelovalec.

(3) Preizkušanje v letenju opravljajo člani posadke, navedeni v pogojih za letenje.

(4) Meteorološke razmere med preizkušanjem v letenju morajo ustrezati vizualnim meteorološkim pogojem (VMC), razen kadar je s programom preizkušanja v letenju določeno drugače in so ob tem izpolnjene zahteve glede opreme eksperimentalnega zrakoplova za letenje in usposobljenosti posadke za letenje v takih pogojih.

(5) Pri preizkušanju v letenju niso dovoljeni grobi manevri ali akrobacije, razen če je to predvideno v programu preizkušanja v letenju.

(6) V obdobju preizkušanja v letenju mora izdelovalec voditi dnevnik preizkušanja in operativni dnevnik zrakoplova.

(7) Po vsaki tehnični spremembi na eksperimentalnem zrakoplovu, ki se opravi v obdobju preizkušanja v letenju, je treba pred nadaljevanjem preizkušanja v letenju zrakoplov pregledati, in to ob smiselni uporabi 18. člena tega pravilnika. Namen pregleda je ugotoviti stanje zrakoplova, ali ta omogoča varno letenje. Pregled opravi kontrolor izdelave oziroma ustrežna oseba organizacije v skladu s četrtem odstavkom 7. člena tega pravilnika.

(8) Med preizkušanjem zahtevnejših eksperimentalnih zrakoplovov v letenju je obvezna uporaba snemalnika podatkov.

(9) Za vsak let, namenjen preizkušanju v letenju, izdelovalec določi odgovorno osebo na tleh, ki ima podatke o letu in katere naloge so spremljanje preizkusnega leta, organizacija postopkov in komunikacija v izrednih primerih.

(10) Po končanem preizkušanju v letenju letalski strokovnjak izdela končno poročilo o preizkušanju v letenju.

23. člen

(člani posadke, ki opravljajo preizkušanje v letenju)

(1) Za preizkušanje eksperimentalnih zrakoplovov v letenju največje vzletne mase do vključno 2.000 kg, agencija izdela seznam pilotov, ki izpolnjujejo naslednje pogoje:

1. da so predhodno izvedli najmanj tri preizkušanja novih konceptov zrakoplovov v letenju (velja za nov tip ali veliko pomembno spremembo obstoječega tipa),
2. da so imetniki ratinga ali pooblastila inštruktorja letenja in
3. da so v primeru letal in jadralnih letal imetniki ratinga za akrobatsko letenje.

(2) Ne glede na prejšnji odstavek agencija na seznam pilotov iz prejšnjega odstavka uvrsti tudi pilota, če ta izpolnjuje pogoje iz 2. in 3. točke prejšnjega odstavka in je uspešno opravil usposabljanje po programu, ki je priloga tega pravilnika, s pilotom s seznama iz prejšnjega odstavka in ga ta pilot predlaga za uvrstitev na seznam iz prejšnjega odstavka.

(3) Pilot s seznama iz prvega odstavka tega člena lahko opravlja preizkušanje eksperimentalnega zrakoplova v letenju največje vzletne mase do vključno 2.000 kg, če:

1. ima veljavno zdravniško spričevalo 1. ali 2. razreda iz priloge IV (Del MED) Uredbe 1178/2011/EU in
2. ustrezno licenco oziroma dovoljenje za kategorijo zrakoplova oziroma vrsto naprave in veljaven rating za razred oziroma primerljiv tip zrakoplova.

(4) Pilot lahko opravlja preizkušanje eksperimentalnih zrakoplovov v letenju največje vzletne mase nad 2.000 kg, če ima:

1. veljavno zdravniško spričevalo 1. ali 2. razreda iz priloge IV (Del MED) Uredbe 1178/2011/EU,
2. ustrezno licenco oziroma dovoljenje za kategorijo zrakoplova, veljaven rating za razred oziroma primerljiv tip zrakoplova in opravljenih vsaj 300 ur letenja kot vodja zrakoplova v tej kategoriji zrakoplovov,
3. opravljeno usposabljanje iz tehnike pilotiranja in načinov preizkušanja za ustrezno raven preizkušanja v letenju, kot to opredeljuje Priloga I (Del 21) z dodatki iz Uredbe 748/2012/EU, vključno s sprejemljivimi načini usklajevanja in smernicami, in ki ga izvede inštruktor, ki ga je pooblastila agencija, in
4. zadnje izkušnje: opravljenih 50 ur letenja letno, od tega 20 ur katerega koli preizkušanja zrakoplova v letenju. Če ne izpolnjuje zahtev za zadnje izkušnje, mora opraviti ustrezno preverjanje tehnike pilotiranja in načinov preizkušanja za ustrezno raven preizkušanja v letenju, kot to opredeljuje Priloga I (Del 21) z dodatki iz Uredbe 748/2012/EU, vključno s sprejemljivimi načini usklajevanja in smernicami, z inštruktorjem letenja, ki izpolnjuje zahteve glede usposobljenosti in zadnjih izkušenj, kot to opredeljuje Priloga I (Del 21) z dodatki iz Uredbe 748/2012/EU, vključno s sprejemljivimi načini usklajevanja in smernicami.

(5) Če je pilot imetnik pooblastila za preizkušanje ustrezne kategorije zrakoplovov, se šteje, da izpolnjuje zahteve iz 2. in 3. točke prejšnjega odstavka.

(6) V primeru zahtevnejših zrakoplov ali v primeru novega koncepta zrakoplova, ki ne ustreza veljavnim licencam ali ratingom, agencija izda soglasje k predlogu letalskega strokovnjaka o ustreznih izkušnjah pilota.

(7) V primeru veččlanske posadke morajo vsi piloti imeti opravljenih vsaj 300 ur letenja kot člani veččlanske posadke in izpolnjevati zahteve iz tretjega odstavka tega člena za največjo vzletno maso do vključno 2.000 kg ali četrtega odstavka tega člena za največjo vzletno maso nad 2.000 kg.

(8) Če potrdira ali ratingi na licenci, izdani v skladu z Uredbo 1178/2011/EU, ne ustrezajo za eksperimentalni zrakoplov, agencija izda potrdilo o usposobljenosti.

VII. DOVOLJENJE ZA LETENJE

24. člen (dovoljenje za letenje)

(1) Izdelovalec vloži vlogo za izdajo dovoljenja za letenje po uspešno izvedenem preizkušanjem v letenju in ko iz končnega poročila o preizkušanju v letenju izhaja, da eksperimentalni zrakoplov nima nevarnih značilnosti ali zanj ni ugotovljeno nevarno obnašanje v katerem koli elementu dovoljene uporabe.

(2) K vlogi iz prejšnjega odstavka je treba priložiti:

1. letalni priročnik eksperimentalnega zrakoplova, ki ga je potrdil letalski strokovnjak,
2. priročnik za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova, ki ga je potrdil letalski strokovnjak,
3. predlog programa vzdrževanja eksperimentalnega zrakoplova, ki ga je predlagal letalski strokovnjak in vsebuje tudi predlog minimalnih zahtev za kompetence osebja za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova,
4. kopijo končnega poročila o preizkušanju v letenju iz desetega odstavka 22. člena tega pravilnika in
5. predlog pogojev za letenje za dovoljenje za letenje, ki vsebujejo najmanj podatke iz četrtega odstavka 20. člena tega pravilnika.

(3) V letalni priročnik eksperimentalnega zrakoplova se kot območja dovoljene uporabe lahko vnesejo samo območja, ki so bila preizkušena v skladu s petim oziroma šestim odstavkom 21. člena tega pravilnika.

(4) V priročnik za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova se vnesejo podatki, pridobljeni med izdelavo zrakoplova in njegovim preizkušanjem v letenju.

(5) Agencija z izdajo dovoljenja za letenje potrdi program vzdrževanja zrakoplova.

(6) Dovoljenje za letenje se izda z veljavnostjo 24 mesecev. Sestavni del dovoljenja za letenje so pogoji letenja, ki vsebujejo najmanj podatke iz četrtega odstavka 20. člena tega pravilnika. Pogoje letenja agencija potrdi

po tem, ko ugotovi ustreznost vsebine pogojev letenja. Pogoje letenja je treba upoštevati med uporabo eksperimentalnega zrakoplova. Dovoljenje za letenje eksperimentalnega zrakoplova vsebuje najmanj naslednje podatke:

1. številko dovoljenja za letenje,
2. državno pripadnost in registrsko oznako,
3. o izdelovalcu zrakoplova,
4. o proizvajalcu zrakoplova pred spremembo, če je ta izdelan v skladu s 3. točko prvega odstavka 5. člena tega pravilnika,
5. tip oziroma model zrakoplova,
6. serijsko številko zrakoplova,
7. vrsto zrakoplova,
8. sklic na pogoje in omejitve,
9. o nosilcu dovoljenja za letenje, ki je lastnik ali uporabnik,
10. datum izdaje dovoljenja za letenje,
11. veljavnost in
12. podpis odgovorne osebe agencije.

(7) Podaljšanje veljavnosti dovoljenja za letenje poteka v skladu zakonom, ki ureja letalstvo.

(8) Dovoljenje za letenje preneha veljati, če prenehajo veljati potrjeni pogoji letenja. Vsaka okoliščina, ki vpliva na vsebino pogojev letenja, te razveljavi, uporabnik pa mora agenciji vrniti pogoje letenja in dovoljenje za letenje. V takšnem primeru mora agencija znova potrditi pogoje letenja in izdati novo dovoljenje za letenje.

25. člen (priročniki in programi)

Letalni priročnik, priročnik za vzdrževanje, program vzdrževanja in program preizkušanja eksperimentalnega zrakoplova morajo biti izdelani in vzdrževani v celotni obratovalni dobi eksperimentalnega zrakoplova kot dokumenti s sistemom revizij in seznamom veljavnih strani, tako da izvod z veljavno revizijo izkazuje dejansko stanje podatkov.

VIII. VZDRŽEVANJE

26. člen (vzdrževanje)

(1) Za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova je odgovoren lastnik oziroma uporabnik, če je tako določeno v zakupni pogodbi.

(2) Vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova zajema praktična vzdrževalna dela na zrakoplovu, izdelavo dokumentacije o izvedenem vzdrževanju in izdelavo zapisov o sprostitvi eksperimentalnega zrakoplova v uporabo. Izvaja se po programu vzdrževanja, izdelanem in potrjenem za zadevni zrakoplov.

(3) Izdelovalec eksperimentalnega zrakoplova lahko izvaja vzdrževanje tistih sestavnih delov in sklopov sestavnih delov, ki jih je izdelal po tem pravilniku. O izvedenem vzdrževanju mora izdelovalec izdati ustrezne zapise, sprejemljive za izvajalca vzdrževanja iz petega odstavka tega člena.

(4) Izdelovalec lahko izvaja vzdrževanje sestavnih delov ali delov, ki jih ni izdelal, pa so vgrajeni v eksperimentalni zrakoplov, ki ga je izdelal po tem pravilniku, če glede usposobljenosti izpolnjuje pogoje iz potrjenega programa vzdrževanja.

(5) Vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova, če uporabnik ni izdelovalec zrakoplova, izvaja:

1. vzdrževalna organizacija, potrjena v skladu s Prilogo II (Del 145) ali Prilogo I (Del M, Poddel F) Uredbe 1321/2014/EU, za vzdrževanje primerljivega tipa ali skupine tipov zrakoplovov, ali
2. licencirano osebje za vzdrževanje zrakoplovov z ratingom primerljivega tipa ali skupine tipov zrakoplovov, kot to določa Priloga I (Del M) Uredbe 1321/2014/EU, ali
3. pilot lastnik v omejenem obsegu, kot to določa določba M.A.803 Priloge I (Del M) Uredbe 1321/2014/EU.

(6) Vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova, ki ustreza kategoriji ULN, se vzdržuje v skladu predpisi, ki urejajo ULN.

(7) O opravljenem vzdrževanju eksperimentalnega zrakoplova mora izvajalec vzdrževanja izdati zapise, ki zagotavljajo sledljivost postopkov vzdrževanja eksperimentalnega zrakoplova. Te zapise mora hraniti lastnik eksperimentalnega zrakoplova ali uporabnik, če je tako določeno v zakupni pogodbi.

(8) Za osebe za vzdrževanje zrakoplovov, ki ima licence, izdane v skladu s prilogo III (Del 66) Uredbe 1321/2014/EU, in organizacijo za vzdrževanje, ki je potrjena v skladu z Uredbo 1321/2014/EU, se šteje, da so navedene listine izdane v skladu s tem pravilnikom. Če ratingi ali pooblastila na listini, izdani v skladu z Uredbo 1321/2014/EU ali zakonom, ki ureja letalstvo, ne ustrezajo za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova, izda agencija, če je osebe za vzdrževanje zrakoplovov usposobljeno v skladu s potrjenim programom vzdrževanja tega eksperimentalnega zrakoplova, potrdilo o usposobljenosti. Organizacija vse posebne postopke, ki se nanašajo samo na izvajanje tega pravilnika, navede kot dodatek k organizacijskemu priročniku, potrjenem v skladu z Uredbo 1321/2014/EU.

IX. LICENCE IN LETALSKE OPERACIJE

27. člen (licence)

(1) Za uporabo eksperimentalnega zrakoplova mora imeti pilot licenco, izdano v skladu s Prilogo I (Del FCL) Uredbe 1178/2011/EU, oziroma dovoljenje, izdano v skladu z zakonom, ki ureja letalstvo, z ustreznimi ratingi ali pooblastili oziroma potrdili, ki ustrezajo vrsti, kategoriji in lastnostim eksperimentalnega zrakoplova.

(2) Če koncept eksperimentalnega zrakoplova ne ustreza nobeni vrsti zrakoplovov, za katere je v Republiki Sloveniji že predpisan postopek usposabljanja za pridobitev licence oziroma dovoljenja z ustreznim ratingom ali pooblastilom oziroma potrdilom, agencija na predlog letalskega strokovnjaka določi licenco ali dovoljenje in rating ali pooblastilo oziroma potrdilo, ki zagotavljata največ potrebnega znanja za uporabo eksperimentalnega zrakoplova, in morebitno potrebno dodatno usposabljanje.

(3) V skladu s prejšnjim odstavkom se zahteve po potrebni licenci, ratingu in usposabljanju vpišejo v pogoje letenja za dovoljenje za letenje kot operativne omejitve zrakoplova.

(4) Za dodatno usposabljanje iz drugega odstavka tega člena letalski strokovnjak ali inštruktor oziroma učitelj določi program usposabljanja, ki določa vsebine in obseg ur za teoretično in praktično usposabljanje.

(5) Dodatno usposabljanje po programu iz prejšnjega odstavka lahko izvaja pilot, ki je opravljal preizkušanje eksperimentalnega zrakoplova v letenju ali ima potrdilo inštruktorja, izdano v skladu s Prilogo I (Del FCL) Uredbe 1178/2011/EU, ali pooblastilo učitelja, izdano v skladu z zakonom, ki ureja letalstvo, in je z zadevnim eksperimentalnim zrakoplovom opravil najmanj deset ur letenja.

(6) Pilotu, ki je usposobljen po programu iz drugega odstavka tega člena, se usposobljenost vpiše v knjižico letenja pilota, agencija pa v zvezi z usposobljenostjo izda potrdilo o usposobljenosti.

28. člen (letalske operacije)

(1) Izvajanje zračnega prevoza z eksperimentalnimi zrakoplovi je prepovedano.

(2) Izvajanje komercialnih letalskih dejavnosti z eksperimentalnimi zrakoplovi je prepovedano, razen kadar operater agenciji dokaže, da za takšne dejavnosti ni certificiranega zrakoplova, ali kadar zaradi opreme, ki je potrebna za izvedbo takšne dejavnosti, uporaba certificiranega zrakoplova ni primerna. V teh primerih agencija na podlagi vloge izda dovoljenje, v katerem določi pogoje, pod katerimi se letalska dejavnost lahko izvaja.

(3) Nekomercialne letalske dejavnosti z eksperimentalnimi zrakoplovi se izvajajo, kot je opredeljeno s Prilogo VI (Del NCC), Prilogo VII (Del NCO) ali Prilogo VIII (Del SPO) Uredbe 965/2012/EU, kot je sprejemljivo za agencijo, odvisno od kompleksnosti zrakoplova. Agencija sprejemljivost skladnosti s Prilogo VI (Del NCC) ali Prilogo VIII (Del SPO) potrdi v pogojih letenja za izdajo dovoljenja za letenje eksperimentalnega zrakoplova.

(4) Usposabljanje z eksperimentalnimi zrakoplovi je dovoljeno le za pridobitev privilegijev na eksperimentalnem zrakoplovu, ostalo usposabljanje je prepovedano.

(5) Z eksperimentalnimi zrakoplovi je dovoljeno izvajati akrobatske lete v skladu z Izvedbeno uredbo Komisije (EU) št. 923/2012 z dne 26. septembra 2012 o določitvi skupnih pravil zračnega prometa in operativnih določb v zvezi z navigacijskimi službami in postopki zračnega prometa ter spremembi Izvedbene uredbe (EU) št.

1035/2011 in uredb (ES) št. 1265/2007, (ES) št. 1794/2006, (ES) št. 730/2006, (ES) št. 1033/2006 in (EU) št. 255/2010, zadnjič spremenjeno z Izvedbeno uredbo Komisije (EU) 2017/835 z dne 12. maja 2017 o popravku slovenske in švedske jezikovne različice Izvedbene uredbe (EU) št. 923/2012 o določitvi skupnih pravil zračnega prometa in operativnih določb v zvezi z navigacijskimi službami in postopki zračnega prometa ter spremembi Izvedbene uredbe (EU) št. 1035/2011 in uredb (ES) št. 1265/2007, (ES) št. 1794/2006, (ES) št. 730/2006, (ES) št. 1033/2006 in (EU) št. 255/2010, v skladu s 158. členom Pravilnika o letenju letal (Uradni list SFRJ, št. 10/1979, 4/1983, Uradni list RS, št. 18/2001 □ ZLet, 72/2003, 51/2007, 17/2015) in v skladu s 16. členom Pravilnika o hrupu zrakoplovov (Uradni list RS, št. 55/00, 18/01 – ZLet, 40/04 in 75/08).

X. KONČNA DOLOČBA

29. člen (začetek veljavnosti)

Ta pravilnik začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

mag. Alenka Bratušek,
ministrica za infrastrukturo

Št. 007-313/2017/41
Ljubljana, 24. junija 2019
EVA 2017-2430-0052

Priloga: Program usposabljanja osebja za preizkušanje v letenju eksperimentalnih zrakoplovov največje vzletne mase do vključno 2.000 kg